

Klima- og Miljødepartementet

E-post: postmottak@kld.dep.no

Buskerud fylkeskommune

E-post: post@bfk.no

31. oktober 2025

Høyringsinnspel til tiltaksplan for Hardangervidda villreinområde**Om høyringspart**

FODNASTØL GRUNNEIGARLAG SA består av stølen Fodnastøl, og er lokalisert på Hardangervidda Vest. Stølen på ca. 11 000 dekar er kartfesta som villreinområde i randområde til nasjonalpark/landskapsvernområde. Grunneigarlaget består av 12 ulike rettshavarar.

Rettstilhøve

Av gjeldande rettstilhøve vil me referera til fylgjande frå våre juristar:

I medhold av naturvernloven fra 19. juni 1970, ble det ved kongelig resolusjon 10. april 1981 FOR-

1981-04-10-4830, vedtatt forskrift om vern av Hardangervidda nasjonalpark. I forskriften § 3,

Rettstilhøve heter det blant annet:

«Grunneigarar og andre rettshavarar skal framleis ha eigedomsrett og bruksrett i nasjonalparken, og kan nytte rettane i den grad det ikkje kjem i strid med verneformålet. Det same gjeld bruk av allmenningsrettar etter fjellova.»

Det ble ikke betalt noen erstatning til grunneierne ved vernet i 1981. Stortinget var opptatt av at grunneierne sine rettigheter ikke skulle svekkes. Tvert i mot var Stortinget opptatt av å styrke landbruksinteressene. Menneskerettighetsloven EMK artikkel 1, i 1. tilleggsprotokoll fastsetter blant annet:

«Enhver fysisk eller juridisk person har rett til å få nytte sin eiendom i fred.»

Videre fastsetter Grunnloven § 105:

«Krev omsyn til samfunnet at nokon må gje frå seg sin faste eller rørlege eigedom til offentlig bruk, skal ho eller han få fullt vederlag av statskassa.»

Uttale

Hardangervidda grunneigarsamskipnad (HG), Vestland Tilsynsutval, Fjellstyra i Eidfjord, Røldal og Ullensvang har utarbeida ein felles høyringsuttale til Tiltaksplan for Hardangervidda villreinområde. FODNASTØL GRUNNEIGARLAG SA stiller seg bak denne høyringsuttalen med fylgjande presiseringar:

Me representerer grunneigarar som har sine eigedomar på fjellet knytta til garden, med ressursar som fiske, jakt og beite for husdyr. Me har forvalta desse eigedomane sidan 1600-talet, og har hatt privat eigedomsrett sidan høg fjellskommisjonen var på befarung i starten av 1900-talet. Eigedomane er organiserte som sameiger, og arealet er viktig som beiteressurs, sidan heimewardane ved fjorden er små og har avgrensa med innmark og utmarksbeite. Fiske og jakt er òg viktig for gardane som tilleggsnæring, inkludert elg/hjort, reinsdyr, rådyr og aure.

Me vedlikeheld stiar og bruer inn i terrenget, der kostnadane vert fordelast etter ansvar/skuld. Det offentlege har forvalta vidda i eit mykje kortare tidsrom enn oss. Halvparten av Hardangervidda er privat eigd grunn. Det må skiljast tydeleg mellom grunneigarar som forvaltar sin eigen eigedom/sine egne rettar, og turistar som nyttar seg av allemannsretten på grunneigarane sine eigedomar. Grunneigarane har forvalta si eiga utmark, med kunnskap og ansvarsmedvit i generasjonar. Lokal ferdselutgjær 4-6 % av ferdselen på Hardangervidda, jf NINA-rapport 2021. Grunneigarane sin del av ferdselen er enno mindre. Grunneigarane sin ferdsel ligg godt innanfor villreinen sin bæreevne, og det er ikkje grunnlag for avgrensande tiltak. Grunneigarane sin ferdsel har òg blitt redusert dei siste to generasjonane, bl.a. grunna færre beitedyr.

I tiltaksplanen er det varsla om strengare reglar for helikopterbruk og bruk av snøskuter. Det vert særleg vist til tiltak 15, 16 og 18 i tiltaksplanen. Begge retningslinjene vil påverke grunneigarane i betydeleg grad, då topografien på vestvidda skil seg betydeleg frå andre stader på vidda. Me må forsera ein høgdeskilnad på 800 til 1.200 meter før me kan bevega oss innover eit kupert og grovt fjellområde. Grunneigarane har 3-4 timars gange før dei er på stølen.

I vintersesongen er det ikkje farbart på sommarvegen. Skutertransport er såleis den beste løysinga for å koma til stølen. Skutertransport er frå år om anna kun mogeleg i deler av vintersesongen. 2025 er eksempelvis eit år der det var minimal transport pga for lite snø. Det er difor naudsynt med den tidsperioden som er sett i dag. Ved tidleg snøsmelting avgrensar sesongen seg sjølv, det same gjer oppstarten for motorferdsel dersom vinterføret lar venta på seg. Det høgaste fiske-/jakt-/beiteområdet vårt ligg på 1.200 til 1.600 moh. Pga terrenget, er desse fjellpartia ikkje tilgjengeleg med snøskuter, og den einaste måten me kan få frakta opp/ ned utstyr/fangst mv, er via helikopter. Me er sterkt i mot at naudsynt skuter- og helikoptertransport skal innskrenkas ytterlegare, jf dagens strenge krav til transport- og landingsløyver.

Me som grunneigarar er reelle forvaltarar av eigen eigedom, og opplever det som eit uttrykk for mistillit og umyndiggjering at den avgrensa ferdselen me har, skal innskrenkast ytterlegare. Grunneigarane sin samla ferdsel, som me utøvar på ein ansvarleg måte, er godt innanfor naturen sin bæreevne. For at grunneigarane skal kunnennytt sine stølar og rettar på ein forsvarleg måte, er det naudsynt med den avgrensa motoriserte ferdselen me har i dag. Det er ikkje grunnlag for å avgrense denne aktiviteten. Me reagerer på at grunneigarane vert omtalt som brukarar og vert sidestilt med turistar og andre fritidsutøvarar. Me må omtalast som grunneigarar og

behandlast forskjellig frå andre. Eigedomsretten er eit av fundamenta i eit sivilisert samfunn. I planprosessorganiseringa er det operert med eit referanseforum der grunneigarane og rettshavarane er plasserte på same nivå som turisthytter, kite-surfarar og hundekøyrarane med fleire, sjå side 6 i tiltaksplanen. Grunneigarane blir med dette forsøkt satt til sides. Grunneigarane skulle hatt ei mykje meir sentral rolle i forkant av prosessen.

Me opplever lovpraksisen i dag som streng, og kan ikkje akseptere fleire avgrensingar. Me vil då ikkje klara å forvalte eigedommane/rettane våre på forsvarleg vis. Grunneigarane har i generasjonar sidan villreinen blei jakta på, vore kjent med at villreinen er sky og fryktar menneske. Grunneigarane har som forvaltarar ein eigeninteresse i å ta vare på villreinen både for næring og for eigen rekreasjon. Me vil alltid ta omsyn til villreinen når me ferdast i fjellet, og synest dagens praksis med varsel om stengde løyper fungerer godt og er noko alle respekterer. Skal levekåra til villreinen forbetrast, må det settast inn tiltak som har effekt og ikkje berre symbolpolitikk som påverkar grunneigarane.

I tiltaksplanen del II, side 22 nedst og side 23 øvst, drøftar ein mogleg bruk av heimel for å verne større område. Det vert vist til friluftslova paragraf 15 og naturmangfaldlova paragraf 22. Me er einige i at nemnde føresegner neppe gir tilstrekkeleg heimel for å forby turisttrafikk i store område for heile eller delar av året. Styresmaktene har då òg påpeika at det kan bli behov for å endre naturmangfaldlova paragraf 22, slik at ein lovheimel kjem på plass om forvaltninga verkeleg ønskjer å sikre villreinen mot forstyrringar og betre levekåra. Ein ny naturmangfaldlovs paragraf

22 1. ledd kan lyda; «I villreinens leveområde kan styresmaktene bestemme at i større deler av arealet skal det vere forbod mot turistferdsel i heile eller deler av året». Grunneigarane skal ikkje omfattast av forbodet då deira samla ferdsel vil vere innanfor naturens bæreevne, og ein går klar av dei ekspropriasjonsrettslege inngrep det vil vere å nekte grunneigarar ferdsel på eigen eigedom. Viser bl.a. til at grunneigarane sin bruk av eigen eigedom er rettsleg vernet jf. blant anna verneforskrifta for Hardangervidda frå 1981.

Om ein ser arealbruken til reinsdyra på Hardangervidda har det historisk vore færre dyr på vestvidda når stamma er lita.

Ein har eit veldig dårleg faktagrunnlag på kalvevektar og slaktevekt tilbake på 1900 talet.

I data som føreligg hjå Nina det enkelte år kun dokumentert veking av eit fåtal kalver i løpet av jakta. Det er og ein viktig faktor om kalven blir feldt i starten eller slutten av jakta med tanke på tilvekst.

Ein kan heller ikkje direkte samanlikna villreinen på Hardangervidda med andre stammer, då eksempelvis dyra i Forelhogna er ei stamme som etablerte seg frå tamrein som rømte rundt 2. verdskrig.

Det kan hende reinsdyra er i dårleg kondisjon, men i tilfelle har dei vore i dårleg kondisjon i mange tiår. At det no er for lite store bukkar i stamma og at stamma er kraftig redusert i tal på dyr skuldast forvaltninga.

I dag er stamma redusert til ca. 1/3 av det ho var for få år tilbake. Dette som følgje av behovet for CWD prøvar og vedtak om hard nedskyting. Før skranteskjuka vart påvist

ønska og forvaltinga ei forholdsvis lita stamme med mykje bukk. No er største del av storbukken skutt ut av stamma for CWD-prøving.

Dei fleste er einige om at vinterbeite er minimumsfaktoren for reinsdyra. Med så kraftig reduksjon i dyretal burde det være rikeleg med beite både sommar og vinter med den arealbruken dyra har i dag. Reinsdyra er ein nomadisk art. At dyra i periodar blir forstyrre er det nok ingen tvil om.

Allereie i dag ser ein dyra tar i bruk areal meir mot vest. På 80 talet var det og meir dyr i vest. Det er ikkje satt inn tiltak som skulle tilsei den endra bruken. Mange faktorar verkar inn, og mange av dei er nok «ikkje menneskelege» faktorar som me ikkje råder over. Stamma burde få fred frå både forskning og jakt i nokon år for å sjå korleis dette utviklar seg naturleg.

At det er utfordrande med menneska sin endra bruk av Hardangervidda er nok dessverre eit faktum. Verden har blitt meir tilgjengeleg, me har fått ny teknologi, betre utstyr og ikkje minst internett. Internett gir enkel tilgang til erfaringsoverføring og reklame. At tiltak må på plass er det heller ingen tvil om.

Ein kan sjå store endringar i måten turistane bruker naturen på. Antall turistar er ikkje nødvendigvis auka , men endra bruk er den store utfordringa.

Det er eit viktig argument at grunneigarar har hatt ei forholdsvis lik tilnærming til Hardangervidda dei siste 45 år frå 1980 til 2025. Dette er i tida både før og etter internett. Norsk Institutt for naturforskning (NINA) kartla for nokre år sidan bruken av Hardangervidda, der kjem det fram at lokalsamfunnet rundt vidda står for om lag 3 prosent av bruken av nasjonalparken. Størsteparten av denne ferdsla er ikkje-motorisert.

For berre 20 år sidan var padling av Kvennavassdraget eit ukjent og imponerende prosjekt. I 2025 padla det i følge båtførar på Møsvatn 2-3 padlarar dagleg og heilt opp i 20 personar på det meste i løpet av ein dag.

Dette er eksempel på korleis bruken endrar seg, medan grunneigarane blir ståande som vitner til endringa.

Som nemd er det viktigare enn nokon gong med tydelege skott som skil mellom grunneigar, innbyggjar og turist.

På vegne av FODNASTØL GRUNNEIGARLAG SA

Alf Opedal (sign) – Styreleiar

Sebastian Midnes (sign) – Styremedlem

Leif Olav Lutro (sign) – Styremedlem